

शिक्षण पात्रता परीक्षा प्राथमिक शिक्षकांकरिता (इ.१ ली ते ८ वी) शिक्षकांची शैक्षणिक व व्यवसायीक अर्हता व शिक्षक पात्रता परीक्षा अनिवार्य करणेबाबत.

बालकांचा मोफत व सक्तीचा शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ प्रमाणे.

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: अआशा-२०१३/प्र.क्र.२००/का.११

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०००३२

तारीख: ३ ऑक्टोबर, २०१३

वाचा —

- १) केंद्र शासनाचा बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम २००९
- २) राष्ट्रीय अध्यापक शिक्षा परीक्षा, नवी दिल्ली यांची
अधिसूचना क्र.फा.सं.६१-२/२०११/एन.सी.टी.ई. (एन. अँड एस.) दि.२९ जुलै, २०११.
- ३) राष्ट्रीय अध्यापक शिक्षा परिषद नवी दिल्ली यांचे इंग्रजी पत्र क्र.७६-
४/२०१०/एन.सी.टी.ई.एसीएडी, दि.११ फेब्रुवारी २०११ व त्यासोबतच्या मार्गदर्शक सूचना
- ४) महाराष्ट्र बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क नियम, २०११.
- ५) शासन निर्णय शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग क्र.आरटीई २०१०/प्र.क्र.५७२/प्राशि-१,
दि.१३.०२.२०१३

प्रस्तावना —

केंद्र शासनाने भारतीय राज्य घटनेत २००२ साली दुरुस्ती करून ६ ते १४ वयोगटातील सर्व बालकांना मोफत व सक्तीचे प्राथमिक शिक्षण (इयत्ता १ ली ते ८ वी) हा त्यांचा मुलभूत अधिकार केला आहे. त्या अनुषंगाने केंद्रशासनाने बालकांचा मोफत व सक्तीचा शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ पारित केला असून त्याची अंमलबजावणी दि.०१.०४.२०१० पासून राज्यात सुरु झाली आहे. मा.सर्वोच्च

न्यायालयाने दि.१२ एप्रिल, २०१२ रोजी हा कायदा वैध ठरविला आहे. या अधिनियमातील तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्याने महाराष्ट्र बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क नियम, २०११ नियम अधिसूचित केले आहेत.

२. केंद्र शासनाने दि.३१ मार्च, २०१० च्या अधिसूचनेद्वारे शिक्षक पदावर नियुक्तीसाठी पात्रता सेवा शर्ती ठरविण्याकरीता कलम २३ नुसार राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद (NCTE) यांना शैक्षणिक प्राधिकरण म्हणून घोषित केले आहे.

२.१ राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद (NCTE) यांनी दि.२३ ऑगस्ट, २०१० व २९ जुलै, २०११ च्या अधिसूचनेद्वारे प्राथमिक शिक्षकांकरीता (इयत्ता १ली ते ८वी) किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता निश्चित केली असून शिक्षक पात्रता परीक्षा (Teachers Eligibility Test) अनिवार्य केली आहे.

३. सदर अधिनियमातील तरतुदी प्राथमिक शिक्षकांसाठी (इयत्ता १ली ते ८वी करीता) लागू करण्यासाठी शालेय शिक्षण व क्रिडा विभागाने दि.१३.०२.२०१३ चा शासन निर्णय निर्गमित केला आहे. सदर शासन निर्णयाच्या धर्तीवर आदिवासी विकास विभागाच्या नियंत्रणाखालील सर्व शासकीय आश्रमशाळा, अनुदानित आश्रमशाळा, केंद्रीय आश्रमशाळा व एकलव्य रेसिडेंशिल स्कूल यामधील शिक्षकांना किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता व शिक्षक पात्रता परीक्षा लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार आदिवासी विकास विभागाच्या नियंत्रणाखालील सर्व शासकीय आश्रमशाळा, अनुदानित आश्रमशाळा, केंद्रीय आश्रमशाळा व एकलव्य रेसिडेंशिल स्कूल यामधील शिक्षकांना किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता व शिक्षक पात्रता परीक्षा लागू करणेबाबत खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे:-.

शासन निर्णय—

केंद्र शासनाचा बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ च्या तरतुदीनुसार, राज्यामध्ये यापुढे सर्व शासकीय आश्रमशाळा, अनुदानित आश्रमशाळा, केंद्रीय आश्रमशाळा व एकलव्य रेसिडेंशिल स्कूल यामधील प्राथमिक शिक्षकांसाठी (इ.१ ली ते ८ वी) करीता

खालीलप्रमाणे किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता व शिक्षक पात्रता परीक्षा अनिवार्य करण्यात येत आहे.

१.१ इयत्ता १ ली ते ५ वी करिता :- अ) शैक्षणिक व व्यवसायिक अर्हता :- (i) मान्यताप्राप्त मंडळाची किमान ५० टक्के गुणांसह उच्च माध्यमिक (किंवा समकक्ष) परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची प्राथमिक शिक्षणशास्त्र दोन वर्षांची पदविका (D.Ed) उत्तीर्ण (त्यास कोणतेही नांव दिले असो),

किंवा

(ii) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेच्या (National Council For Teacher Education) (Regulations, Norms and Procedure) Regulations, २००२ नुसार मान्यताप्राप्त मंडळाची किमान ४५ टक्के गुणांसह उच्च माध्यमिक (किंवा समकक्ष) परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची प्राथमिक शिक्षणशास्त्र दोन वर्षांची पदविका उत्तीर्ण (त्यास कोणतेही नांव दिलेले असो),

किंवा

(iii) मान्यताप्राप्त मंडळाची किमान ५० टक्के गुणांसह उच्च माध्यमिक (किंवा समकक्ष) परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची चार वर्षांची प्राथमिक शिक्षणशास्त्र पदवी (Bachelor of Elementary Educational) उत्तीर्ण ,

किंवा

(iv) मान्यताप्राप्त परीक्षा मंडळाची किमान ५० टक्के गुणांसह उच्च माध्यमिक (किंवा समकक्ष) परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची शिक्षणशास्त्र विषयात दोन वर्षांची पदविका (विशेष शिक्षण),

किंवा

(v) मान्यताप्राप्त विद्यापिठाची पदवी आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची शिक्षणशास्त्र दोन वर्षांची पदविका उत्तीर्ण (त्यास कोणतेही नांव दिले असो),

किंवा

(vi) शासन निर्णय, शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग क्रमांक- टिसीएम-२००९/ ३६/ ०९/ माशि-४, दिनांक १० जून, २०१० अन्वये उच्च माध्यमिक शालांत परीक्षेच्या (MCVC) शाखेतर्गत कृषी गटातील

Horticulture and Crop Science आणि आरोग्य वैद्यकिय सेवा गटातील Crench and Pre School Management परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची शिक्षणशास्त्रात दोन वर्षाची पदविका.

ब) शिक्षण पात्रता परीक्षा (T.E.T.)-.

राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद, (NCTE) यांच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार केंद्र शासन व महाराष्ट्र शासनाद्वारे आयोजित शिक्षक पात्रता परीक्षा (Teacher Eligibility Test) उत्तीर्ण.

१.२) इयत्ता ६ वी ते ८ वी करिता :-.

अ) शैक्षणिक व व्यवसायिक अर्हता .

i) मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची पदवी आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची प्राथमिक शिक्षणशास्त्र दोन वर्षाची पदविका उत्तीर्ण (त्यास कोणतेही नांव दिले असो),

(ii) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेच्या National Council for Teacher Education (Regulations, Norms and Procedure) Regulations , २००२ नुसार मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची किमान ४५ टक्के गुणांसह पदवी परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त संस्थेची शिक्षणशास्त्र विषयातील एक वर्षाची पदवी (Bachelor in Education) उत्तीर्ण (त्यास कोणतेही नांव दिले असो),

किंवा

(iii) मान्यताप्राप्त मंडळाची किमान ५० टक्के गुणांसह उच्च माध्यमिक (किंवा समकक्ष) परीक्षा उत्तीर्ण आणि चार वर्षाची प्राथमिक शिक्षणशास्त्र पदवी (Bachelor of Elementary Educational) उत्तीर्ण ,

किंवा

(iv)मान्यताप्राप्त परीक्षा मंडळाची किमान ५० टक्के गुणांसह उच्च माध्यमिक (किंवा समकक्ष) परीक्षा उत्तीर्ण आणि चार वर्षाची B.A./B.Sc.Ed or B.A. Ed./B.Sc.Ed उत्तीर्ण,

किंवा

(v) मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची पदवी किमान ५० टक्के गुणांसह उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची एक वर्षाची B.Ed. (Special Education) पदवी उत्तीर्ण,

किंवा

(vi) कृषी गटातील Horticulture and Crop Science आणि आरोग्य वैद्यकिय सेवा गटातील Crench and Pre School Management परीक्षा उत्तीर्ण आणि मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची शिक्षणशास्त्रातील एक वर्षाची पदवी .

ब) शिक्षण पात्रता परीक्षा (T.E.T.)-

राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद, (NCTE) यांच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार केंद्र शासन व महाराष्ट्र शासनाद्वारे आयोजित शिक्षक पात्रता परीक्षा (Teacher Eligibility Test) उत्तीर्ण.

२. **प्रशिक्षण :-** ज्यांची शैक्षणिक अर्हता ५० टक्के गुणांसह कला, विज्ञान व वाणिज्य शाखेची पदवी आणि B.Ed. अशी असेल किंवा किमान ४५ टक्के गुणांसह कला, विज्ञान व वाणिज्य शाखेची पदवी आणि एक वर्षाची शिक्षणशास्त्रातील (B,Ed.) पदवी उत्तीर्ण केली असेल आणि ज्यांची नियुक्ती दि. १ जानेवारी, २०१२ पूर्वी झयत्ता १ ली ते ५ वी पर्यंत शिक्षक पदावर झाली असेल त्यांना नियुक्तीनंतर राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेद्वारा मान्यताप्राप्त सहा महिन्यांचे प्राथमिक शिक्षणातील विशेष प्रशिक्षण प्राप्त करणे आवश्यक आहे.

i) ज्यांच्याकडे D.Ed. (विशेष शिक्षण) अथवा B.Ed. (विशेष शिक्षण) अर्हता आहे त्यांनी नियुक्तीनंतर प्राथमिक शिक्षणशास्त्रातील राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेद्वारा मान्यताप्राप्त सहा महिन्यांचे प्राथमिक शिक्षणातील विशेष प्रशिक्षण प्राप्त करणे आवश्यक आहे.

३. पात्रता गुणांच्या टक्केवारीत सूट:-

अनुसूचित जाती / अनुसूचित जमाती विमुक्त व भटक्या जमाती/ इतर मागासवर्ग/ विशेष मागास प्रवर्ग/शारिरीक अपंग इ. प्रवर्गांच्या उमेदवारांसाठी पात्रता गुणांमध्ये ५ टक्के सूट देण्यात येईल.

४. राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद (NCTE), नवी दिल्ली यांनी वेळोवेळी निश्चित केलेली आणि सुधारित केलेले शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता व शिक्षक पात्रता परीक्षा राज्यातील सर्व व्यवस्थापनांच्या, सर्व माध्यमांच्या, शासकीय, अनुदानित, विनाअनुदानित, कायम विनाअनुदानित अशा सर्व आश्रमशाळांमध्ये शिक्षक पदावर नियुक्तीकरिता अनिवार्य राहिल.

५. राज्य शासन किंवा शासनाने प्राधिकृत केलेल्या राज्य शैक्षणिक प्राधिकरण म्हणजे महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक, संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, (MSCERT) पुणे यांना किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हतामध्ये आवश्यक ती भर घालता येईल.

६. यापुढे नवीन नियुक्त होणाऱ्या सर्व शिक्षकांसाठी वरीलप्रमाणे किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता व शिक्षक पात्रता परिक्षा उत्तीर्ण असणे आवश्यक राहिल..

७. तसेच सध्या कार्यरत असलेल्या सर्व प्राथमिक शिक्षकांनासुध्दा (इयत्ता १ ली ते ८ वी पर्यंत) बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम,२००९ मधील तरतुदीप्रमाणे दिनांक ३१/३/२०१५ पर्यंत वरीलप्रमाणे शैक्षणिक व व्यवसायिक अर्हता प्राप्त करणे आवश्यक राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३१००३१७५४२८१९२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अनिल कों आहिरे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मुंबई
३. मा.मंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई
४. मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव, मुंबई (सर्व)
५. मा.राज्यमंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई

६. मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,मुंबई(सर्व)
७. विधानमंडळाच्या सर्व समित्यांचे प्रमुख
८. मा.सर्व विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य विधान भवन, मुंबई
९. मा.मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक
१०. मा.अप्पर मुख्य सचिव शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग
११. सर्व अप्पर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१२. मा.आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
१३. मा.संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय,मुंबई
१४. सर्व जिल्हाधिकारी
१५. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी
१६. राज्य प्रकल्प संचालक महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद,मुंबई
१७. शिक्षण संचालक (प्राथमिक)महाराष्ट्र राज्य,पुणे
१८. शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक)महाराष्ट्र राज्य,पुणे
१९. अध्यक्ष महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ
२०. सर्व अप्पर आयुक्त, आदिवासी विकास
२१. सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
२२. निवडनस्ती.